ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

ГАЗЭТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр.
пэл ийлан 1 т. 8 ыр.

1937 ий
17
дэкабрь
№ 65

МОСКО ОЛАН СТАЛИНСКИИ ИЗБИРАТЭЛЬНЫИ ОКРУГЫСО ИЗБИРАТЭЛЬ-ШАМЫЧЫН ПРЭДВЫБОРНЫИ ПОГЫНЫМАШТЭ

Кугу тэатрэш 1937 ий 11 дэкабрьыштэ

И. В. СТАЛИН ИОЛТАШЫН ОИЛЫМЫЖО

Прэдсэдатэльствуйщий. Мут мэмнан кандидат Сталин йолташлан пуалтэш.

Сталин йолташын трибуныш лэкмыжым избиратэль-шамыч вийан сово кырымаш дэнэ вашлийыт. Сово кырымаш ик мыньар минут шуйна. Кугу тэатр залыштэ улшо пӱтынь калык шогэн, Сталин йолташым саламла. Зал гыч чарныдэ кычкырымэ йӱк шэргылтэш: „Вийан лийжэ кугу Сталин, ура!", „Тӱньаштэ эн дэмократичэский совэт Конституцийын творэцшэ Сталин йолташлан ура", „Вийан лийжэ пӱтынь тӱньасэ угнэтэнный-шамычын вождьшо Сталин йолташ, ура!".

Сталин. Йолташ-шамыч, признатьлаш гын, мый выступатлаш шонэн ом ул ыльэ. Но мэмнан пагалымэ Никита Сэргэйэвич, манаш лийэш, мыйым вийэш тышкэ, погынымашыш кондэн: каласэ, манэш, сай мутым. Мо нэргэн, лач могай мутым каласаш? Сайлымаш ончылно мом каласаш кӱлэш ыльэ гын, тылажат мэмнан вуйлатышэ йолташ-шамычын—Калининын, Молотовын, Ворошиловын, Кагановичын, Ежовын да йатыр моло ответствэннэ йолташ-шамычын мутыштышт каласалтын да каласэн пытаралтын. Нунын ойлымашкышт мом эшэ йэшараш лийэш?

Избиратэльный кампанийын йужо вопросшо шотышто умылтарымаш трэбыталтэш, манмыт. Могай умылтарымаш, могай вопрос-шамыч шотышто? Мом умылтараш кӱлэш ыльэ гын, тылажат большэвик-шамыч партийын, комсомолын, Профэссиональнэ Союз Всэсойузный Цэнтральный Совэтын, осоавиахимын, физкультур пашакомитэтын палэ обращэньыштышт умылтаралтын да умылтарэн пытаралтын. Тидэ умылтарымашкэ мом эшэ йэшараш лийэш?

Конэчнэ, чыла нэргэн да нимо нэргэн иктаж могай куштылго мутым каласаш лийэш ыльэ (куштылго воштылмаш). Ала тыгай мут публиким забавитлаш. Тыгай мут шотышто мастэр-шамыч, тушто, капиталистичэский эллаштэ вэлэ огыл, но мэмнан дэнат, совэт элыштэ улыт, манмыт (воштылмаш, сово кырымаш). Но, эн пэрвойак, мый тыгай мут шотышто мастэр ом ул. Кокымшыжлан, кызыт, кунам мэмнан, большэвик-шамычын, чыланат, м а н м ы л а, „паша умша тич" улмо годым забавэ паша дэнэ заниматлаш йӧра мо? Мый ок йӧрӧ манын шонэм.

Раш, тыгай условий годым сай мутым от каласэ.

Тугэ гынат, мый трибуныш лэктынам гын, конэчнэ, кэч-иктаж мом да каласаш логалэш. (Рӱжгэ сово кырымаш).

Эн ончычак, мый избиратэль - шамычлан нуным мланэм ыштымэ ӱшанышт вэрч таум каласынэм (сово кырымаш).

Мыйым дэпутатлан кандидатыш выставитлэнэт да совэт столицысэ Сталинский округын избиратэльный комиссийжэ мыйым дэпутатыш кандидатлан рэгистрироватлэн. Тидэ, йолташ шамыч, кугу ӱшан. Большэвистский партийлан, кудын члэнжылан мый шогэм да личнэ мланэм, тидэ партийын прэдставитэльжылан, тэндан ыштымэ ӱшанлан тланда большэвистский кугу таум каласаш разрэшитлыза (рӱжгэ сово кырымаш).

Мый шинчэм, мо тугай ӱшан. Тудо, йэстэствэнно мыйын ӱмбак у, йэшартыш обйазанностьым, сэдыгэ, у йэшартыш ответствэнностьым пышта. Мо вара, мэмнан большэвик-шамычын, ответствэнность дэч отказыватлаш приньато огыл. Мый тудым охотан приниматлэм (кужу жап рӱжгэ сово кырымаш).

Шкэ могырым мый тэндам, йолташ-шамыч, завэритлынэм ыльэ, тэ Сталин йолташлан смэлэ ӱшанэн кэртыда (кужу жап чарнылымэ вийан сово кырымаш. Зал гыч: „А мэ чыланат Сталин йолташ почэш!" кычкырымэ йӱк шокта). Ӱшанэн кэртыда, Сталин йолташ калык ончылно (сово кырымаш), пашазэ класс ончылно (сово кырымаш), крэстьйанство ончылно (сово кырымаш), интэллигэнций ончылно шкэ долгшым шуктэн мошта (сово кырымаш).

Умбакыжым, мый, йолташ-шамыч, тэндам шушаш пӱтынь калык пайрэм дэнэ, Совэт Ушэмын Вэрховный Совэтышкыжэ сайлымэ кэчэ дэнэ поздравитлынэм (рӱжгэ сово кырымаш). Шушаш сайлымаш тидэ, йолташ-шамыч, просто сайлымаш огыл. Тидэ мэмнан пашазэ-шамычын, мэмнан крэсаньык-шамычын, мэмнан интэллигэнцийын чынак пӱтынь калык пайрэм (рӱжгэ сово кырымаш). Тыгай чынак эрыкан да чын дэмократичэский сайлымаш тӱньаштэ альэ нигунамат лийын огыл, нигунамат! Тыгай вэс примэрым историй ок шинчэ (сово кырымаш). Паша тушто огыл, мэмнан дэнэ сайлымаш всэобщо, тӧр, тайнэ да вик улмаштэ огыл, хотьа тидэ шкэжат кугу значэньым налын шога. Пашажэ тушто: мэмнан всэобщо сайлымаш, тӱньаштэ кэч могай сайлымаш дэнэ таҥастарымаштат эн эрыкан да эн дэмократичэский сайлымаш лийын эртаралтэш.

Всэобщо сайлымаш йужо капиталистичэский эллаштат, дэмократичэский манмэ эллаштат, эртаралтэш да лийын шога. Но могай обстановкышто тушто сайлымаш эрта? Классовый столкновэний обстановкышто, классовый вражда обстановкышто, избиратэль-шамыч ӱмбак капиталист, помэщик, банкир да капитализмын моло акулышт могырым пызырымэ обстановкышто. Тыгай сайлымашым, тудо всэобщо, тӧр, тайнэ да вик гынат, тӱрысак эрыкан да тӱрысак дэмократичэский сайлымаш манаш ок лий.

Мэмнан дэнэ, мэмнан элыштэ, мӧнгэшла, сайлымаш йӧршэш вэс обстановкышто эрта. Мэмнан дэнэ капиталист-шамыч укэ улыт, помэщик-шамыч укэ улыт, сэдыгэ, имущий класс-шамыч могырым нэимущий - шамыч ӱмбак пызырымашат укэ. Мэмнан дэнэ сайлымаш пашазэ-шамычын, крэсаньык-шамычын, интэллигэнцийын ваш-ваш кэлшэн илымэ обстановкышто, нунын ваш-ваш ӱшанымышт обстановкышто, ваш-ваш кэлшэн илымэ обстановкышто, мый манам, эрта. Вэт мэмнан дэнэ капиталист - шамыч укэ улыт, эксплоатаций укэ, чынжым, калыкын вольажым искажатлышашлан тудын ӱмбак пызырашат нигӧлан.

Тэвэ молан мэмнан сайлымаш пӱтынь тӱньаштэ йэдинствэннэ чынак эрыкан да чынак дэмократичэский лийын шога (рӱжгэ сово кырымаш).

Тыгай эрыкан да чынак дэмократичэский сайлымаш социалистичэский порьадкын торжэствожо нэгызэш, мэмнан дэнэ социализм просто ыштылтэ вэлэ огыл, а йӱлаш, калыкын кажнэ кэчысэ йӱлашкыжэ пурэн—тидэ нэгызэш гына лэктын кэртын. Мэмнан дэнэ социализмым ышташ лийэш, альэ укэ,—манын 10 ий ожно дискуссироватлашат лийэш ыльэ. Ындэ тидэ дискуссионный вопрос огыл. Ындэ тидэ факт-шамычын вопросшо, живой илышын вопросшо, йӱла вопрос. Тудо калыкын пӱтынь илышышкыжэ шынгэн. Мэмнан фабрик дэн заводлаштэ капиталист-шамыч дэч посна пашам ыштат. Пашам калык гыч лэкшэ йэҥ-шамыч вуйлатат. Тидак мэмнан дэнэ чынжымак социализм маналтэш. Мэмнан пасулаштэ мландэ тружэник-шамыч помэщик дэч посна, кулак дэч посна пашам ыштат. Пашам калык гыч лэкшэ йэҥ-шамыч вуйлатат. Тидак мэмнан дэнэ социализм йӱлаштэ маналтэш, тидак мэмнан дэнэ эрыкан, социалистичэский илыш маналтэш.

Тэвэ тидэ нэгызэшак мэмнан дэнэ у, чынак эрыкан да чынак дэмократичэский сайлымаш, айдэмэ тукым историйыштэ нигунам лийдымэ сайлымаш лэктын.

Тылэч вара тэндам пӱтынь калык торжэство кэчэ дэнэ, Совэт Ушэмын Вэрховный Совэтышкыжэ сайлымэ кэчэ дэнэ кузэ поздравитлаш огыл! (Залысэ пӱтынь калыкын совым вийан кырымыжэ).

Умбакыжым мый, йолташ-шамыч, тыланда каҥашым, дэпутатыш кандидатын шкэ избиратэльжэ-шамычлан каҥашыжым пуынэм. Капиталистичэский эл-шамычым налаш гын, тушто дэпутат дэн избиратэль-шамыч коклаштэ ик мыньар свойэобразнэ, мый манам, чылт страннэ отношэньэ уло. Сайлымаш каймэ годым дэпутат-шамыч шкэ избиратэльышт ончылно мылгыжыт, нунын ончылно сайла койыт, вэрностьлан товатлат, тӱрлӧ

МУЧАШЫЖЭ 2-шо МОГЫРЫШТО.

И. В. СТАЛИН йолташын ойлымыжо

МУЧАШ

шуко сӧрымашым пуат. Тыгэ лектэш, дэпутат-шамычын избиратэль-шамыч ончылно зависимостьышт тӱрыс лийэш. Сайлымаш эртэн гына шуэш, кандидат-шамыч дэпутатыш савырнат, отношэньэ тунамак вож гычак вашталтэш. Дэпутат-шамычын избиратэль-шамыч дэч зависимэ лиймышт олмеш нунын тичмашынак нэзависимэ лиймышт лектэш. 4 альэ 5 ий коклаштэ, вес сэмын манаш гын, у сайлымаш мартэ, дэпутат шкэнжым калык дэч, избиратэль-шамыч дэч йӧршэш эрыкыштэ, нэзависимэ улшылан чувствоватла. Тудо ик лагэрь гыч вэсыш куснэн кэртэш, тудо чын корно гычын йоҥылыш корныш кораҥын кэртэш, тудо кӱлэш огыл характэран йужо махинацийэшат варнэн кэртэш, тудо, шканжэ кэлшымэ сэмын, шунгалтылын кэртэш—тудо нэзависимэ.

Тыгай отношэньым нормальныйлан шотлаш лийэш мо? Нимогай случайыштат, йолташ-шамыч. Тидэ обстойатэльствым мэмнан Конституций шотыш налын да законым пуртэн, тудын почэш избиратэль-шамыч шкэ дэпутатыштым нуно финтитлаш тӱҥалыт гын, нуно корно гыч кораҥдылыт гын, нуно калык дэч, избиратэль-шамыч дэч зависимэ улмыштым мондат гын, срок шуыдэ отозватлаш праван улыт.

Тидэ замэчатэльнэ закон, йолташ - шамыч. Дэпутат калыкын слуга улмыжым, Вэрховный Совэтыш тудын посланэц улмыжым шинчылаш да тудо шкэнжым калыкын пумо наказ линий дэнэ наҥгайшаш. Корно гыч кораҥгынат, избиратэль-шамыч у сайлымашым трэбоватлаш праван улыт, корно гыч кораҥшэ дэпутатым нуно вороной имньэ дэнэ кудалыкташ праван улыт. (Воштылмаш, сово кырымаш). Тидэ замэчатэльнэ закон. Мыйын каҥашэм, дэпутатыш кандидатын шкэ избиратэльжэ-шамычлан каҥашшэ—избиратэль-шамычын тидэ правашт нэргэн,—дэпутат-шамычым срок шудэ отозватлымэ права нэргэн шарнаш, шкэндан дэпутат-шамычдам эшкланаш, нуным контролироватлаш да, нуно корно гыч кораҥаш шонат гын, нуным вачӱм бач ӱштыл шуаш, у сайлымашым назначитлаш трэбоватлаш. Правитэльствэ у сайлымашым назначитлаш обязан. Мыйын каҥашэм—тидэ закон нэргэн шарнаш да тудым кӱлэш годым кучылташ.

Пытартышлан, д э п у т а тыш кандидатын шкэ избиратэльжэ-шамычлан эшэ ик каҥаш. Чыла лийын кэртшэ трэбований коклаш утларак элэмэнтарнэ трэбованьыжым налаш гын, шкэ дэпутат - шамыч дэч мом вообщэ трэбоватлаш кӱлэш?

Избиратэль - шамыч, калык шкэ дэпутатышт дэч тэвэ мом трэбоватлаш улыт: нуно шкэ задачыштын кӱкшытэшышт кодышт, нуно шкэ пашаштышт политичэский обыватэль - шамыч таҥытыш ынышт воло, нуно лэнинский типан политичэский дейатэль - шамыч постэш кодышт, нуно, Лэнин сэмын, тугайак раш да опрэдэльонный дейатэль лийышт (сово кырымаш), нуно, Лэнин гайак, кучэдалмаштэ лӱддымӧ да калык тушман-шамыч дэк чаманыдымэ лийышт (сово кырымаш), нуно паша нэлэмаш тӱҥалмэ годым да горизонтышто иктаж могай шучкылык сӱрэтлалташ тӱҥалмэ годым кэч могай паникэ дэч, кэч могай паникэ гай дэч эрыкан лийышт, нуно, Лэнин эрыкан лиймэ сэмынак, кэч могай паникэ гай дэч тыгак эрыкан лийышт (сово кырымаш), нуно сложный вопрос - шамычым рэшатлымэ годым, кушто чыла плюсдэн минус шотышто чыла могырымат ориэнтаций да чыла могырымат шотыш налмэ кӱлэш, Лэнин гайак, тугак мудрый да вашкыдымэ лийышт (сово кырымаш), нуно, Лэнин гайак, тугак правдивый да чэстнэ лийышт (сово кырымаш), нуно калыкым Лэнинын йӧратымыжэ сэмынак, тугак шкэ калыкшым йӧратышт (сово кырымаш).

Дэпутатыш чыла кандидат-шамыч лач тидэ тӱрлӧ дейатэль лийын шогат—манын мэ ойлэн кэртына мо? Мый гын тидым ом калаcэ ыльэ. Тӱньаштэ тӱрлӧ йэҥ-шамыч лийыт, тӱньаштэ тӱрлӧ дейатэль-шамыч лийыт. Тыгай йэҥ - шамыч улыт, нунын нэргэн кӧ тудо тугай ойлаш ок лий: йа тудо сай, йа тудо начар, йа мужэствэнэ, йа лӱдшанрак, йа тудо мучашкэ шумэш калык вэрч, йа тудо калык тушман-шамыч вэрч, Тыгай йэҥ-шамыч улыт да тыгай дейатэль - ш а м ы ч улыт. Нуно мэмнан, большэвик - шамыч коклаштат улыт. Шкэат шинчэда, йолташ-шамыч, йэш урод дэч посна огыл. (Воштылмаш, сово кырымаш). Нэопрэдэльонно типан тыгай йэҥ-шамыч нэргэн, политичэский дейатэль олмэш вашкэрак политичэский обыватэльым шарныктаршэ йэҥ-шамыч нэргэн, тыгай нэопрэдэльонно, оформитлалтдымэ типан йэҥ-шамыч нэргэн руш кугу писатэль Гоголь пэш тура каласэн: „йэҥ-шамыч, манэш, нэопрэдэльонный улыт, ни тудо, ни тидэ умлаш ок лий, могай йэҥ улыт, ни олаштэ Богдан, ни й а л ы ш т э Сэлифан" (воштылмаш, сово кырымаш). Тыгай нэопрэдэльонный йэҥ дэн дейатэль-шамыч нэргэн калыкыштат пэш тура ойлалтэш: „Так шканжэ айдэмэ—ни кол, ни шыл" (чыланат воштылыт, сово кырымаш), „Ни йумылан сорта, ни чортлан кочэрга" (чыланат воштылыт, сово кырымаш).

Дэпутатыш кандидат-шамыч коклаштэ (конечнэ, нунын ончылно мый пэш кугун извиньатлэм)да мэмнан дейатэль-шамыч коклаштэ вашкэрак политичэский обыватэльым шарныктаршэ, шкэ характэрышт дэнэ, шкэ физиономийышт дэнэ „Ни йумылан сорта, ни чортлан кочэрга" (воштылмаш сово кырымаш),—манын калыкыштэ нунын нэргэн ойлалтмэ тыгай типан йэҥ-шамыч укэ улыт, манын тичмашынак ӱшанэн мый ойлэн ом кэрт.

Йолташ-шамыч, шкэ кандидатда-шамыч ӱмбак тэ эрэак влийатлыза, нунын шкэ ончылнышт кугу Лэнинын кугу образшэ лийжэ да чыла шотыштат Лэнинлан подражатлышт манын нунылан внушатлыза—мый тыгэ шонэм (сово кырымаш).

Избиратэль - шамычын функцийышт сайлымаш дэнэ ок пытэ. Тудо тидэ созыв Вэрховный Совэтын сущэствоватлымэ пӱтынь жап мучкыжо шуйна. Дэпутат чын корно гыч кораҥэш гын, избиратэль-шамычлан шкэ дэпутатыштым жап дэч ончыч отозватлаш правам пушо зокон нэргэн мый шаҥгэ ойлышым. Тыгэжэ, избиратэль-шамычын обязанностьышт дэн правашт тыштэ: нуно шкэ дэпутатыштым эрэак контрольышто кучышт да нуно шкэ дэпутатыштлан внушатлышт — политичэский обыватэль таҥытыш нуно нигузэат ынышт воло, нуно— избиратэль - шамыч шкэ дэпутатыштлан кугу Лэнин гайак лийаш внушатлышт (сово кырымаш).

Тыгай, йолташ - шамыч, мыйын тыланда кокымшо каҥашэм, шкэ избиратэльжэ-шамычлан дэпутатыш кандидатын каҥашыжэ. (Овацийыш куснышо кужу жап чот сово кырымаш. Чыланат шогалыт да правитэльствэнэ ложыш Сталин йолташын кайымашкэ ончат. Йӱк шэргылтэш: „Кугу Сталинлан, ура!", „Сталин йолташлан, ура!", „Вийан лийжэ Сталин йолташ, ура!", „Вийан лийжэ пэрвой лэнинэц—Сойуз Совэт дэпутатыш кандидат—Сталин йолташ! Ура!".

Избиратэль-шамыч Иосиф Виссарионович СТАЛИН дэнэ вашлийыныт

11 дэкабрьыштэ кастэнэ Моско олан Сталинский избиратэльный округысо избиратэльжэ-шамыч ССР Ушэмын Кугу тэатрэшыжэ, Ушэмысэ Совэт дэпутатыш шкэ кандидатышт, ССР Ушэм калыкын пэрвой кандидатшэ—Иосиф Виссарионович Сталин дэнэ вашлийыныт.

Тидэ прэдвыборный погынымаш тӱньасэ пролэтариатын вождьышлан мучашдымын прэданностьым ончыктышо дэмонстрацийыш савырнэн. Оратор-шамыч шкэ мутыштышт пӱтынь совэт калыкын шонымыжым каласэныт. Выступатлышэ Сидьакина тыгэ ойлэн:

— Мэмнан шэргэ Сталин, шуко, шуко ийым илэ! Мэ, Сталин йолташ, тыйын йыр пэнгыдын чумыргэн улына да тыйын вуйлатымэт дэнэ у да у сэҥымашкэ кайэна.

Йатыр жап мартэ рӱжгэ кид совымаш шэргылтэш. Кугу залыштэ шып лиймэк,—мут мэмнан кандидат Сталин йолташлан пуалтэш,—манын погынымаш вуйлатышэ увэртара.

Сталин йолташ трибуныш лэктэш. Кид совымаш, чыла вэл гыч уло шӱм дэнэ кычкырымаш пэш вийан шэргылтэш: „Сталинлан ура!" „Кужу ӱмыран лийжэ Сталин!" Зал ала кушкэн шып ок лий.

Оваций чарнымэк Иосиф Виссарионович ойлаш тӱҥалэш.

Сталин йолташын ойлымыжым Сталинский избиратэльный округысо избиратэль-шамыч дэн пырльа пӱтынь Совэт эл колыштын, чыла Совэт калык мудрый Сталинлан уло шӱмжӧ дэнэ кидым совэн.

Чаплэ родинын пэлэдмыжэ вэрч йӱклэныт

12 дэкабрь, эр. Шагат стрэлкэ визытыш вэлэ лишэмэш гынат, Йошкар-Оласэ 6-шо №-ан избиратэльный участкэ пэлэнсэ вучымо комнат калык дэнэ шыҥ-шыҥ тэмалтын. Кажнын чурийыштэ—мучашдымэ куанымаш.

Жап эртэ. Шагат куд кана пэра. Избиратэльный комисс вуйлатышэ Йэвдокийа Ивановна Бэткина йӱк пуаш тӱҥалмым увэртара.

Иктэ почэш вэсэ, кумышо комисс сэкрэтарь дэкэ мийэн, избиратэльный бӱллэтэньым налыт. Тужэч избиратэльный комнатыш куснат. Тушто бӱллэтэньым заполнитлэн конвэртыш пыштэн лэктыт да избиратэльный йашлыкыш колтат.

Тэвэ избиратэльный комисс сэкрэтарь ончылно Марийа Прокопйэвна Бэлэцкайа. Тудо тэний 65 ийыш вончэн. Ӱмырыштыжэ шуко йӱштым-шокшым ужын. Нылэ вич ийжэ каргымэ кугыжан строй годым эртэн.

—Тачэ мый шоҥгылыкэм йӧршӧш ом шиж. Самырык-шамыч дэнэ ик тӧр тошкалын пайрэмыш толынам. Ожно мэ, ӱдрамаш-шамыч, айдэмэ илышыштэ илэн улына мо? Старостым сайлымашкат мэмнам пуртэн огыт ул. Сталинлан тау: тудо мыланна пийалан илышым пуэн. Мэмнан элыштэ самырыклан эрэ корно, а шоҥгылан—почот.

Марийа Прокопйэвнан ойлымыжо—чыла шоҥгэ избиратэль - ш а м ы ч ы н ойышт.

Тидэ кэчын—12 дэкабрьыштэ—18 ийыш шушо чыла избиратэль-шамыч коммунист партий вэрч, пийал илыш вэрч голосоватлышт. Коммунист партийлан, Кугу Сталинлан мучашдымэ прэданнэ улмыштым, чаплэ родинам патартыш чӱчалтыш вэрч мартэ аралаш йамдэ улмыштым ончыктышт.

И. Алэксандров.

Мэмнан дэпутатна-шамыч— О. Ю. Шмидт, Г. И. Игнатьйэв, В. Ф. Пикина

15 дэкабрьыштэ Йошкар-Оласэ шэмэр-шамычын пэш кугу погынымаш эртыш. Вэрховный Совэт дэпутатыш сайлымэ итог нэргэн пунчалым Ушэм Совэтыш сайлымашым вуйлатышэ Йошкар-Ола окружной комисс прэдсэдатэль Бусыгин дэн Национальность Совэтыш сайлымашым вуйлатышэ Йошкар Ола окружной комисс прэдсэдатэль Пономарьов йолташ-шамыч увэртарышт. Ушэм Совэт дэпутатыш кандидатлан выдвигатлымэ Г. И. Игнатьйэв, Национальность Совэт дэпутатыш кандидатлан выдвигатлымэ О. Ю. Шмидт, В. Ф. Пикина йолташ-шамыч Вэрховный Совэт дэпутатыш сайлалтыныт.

Бусыгин йолташ Григорий Игнатьйэвичын Ушэм Совэт дэпутатлан сайлалтмыжэ нэргэн окружной комиссийын удостовэрэньыжым пуа. Зал рӱжгэ совым кыра. Оркэстр Интэрнационалым шокта.

Мут Г. И. Игнатьйэвлан пуалтэш.

— Лэнин-Сталин партийын пашажэ вэрч ончыкыжат тайнэдэ кучэдалын, тэндан ӱшанымыдам чэсть дэнэ шуктэм,—манын Григорий Игнатьйэвич шкэ мутшым пытара. Мэмнан дэпутат-шамыч лӱмэш, Кугу Сталин лӱмэш рӱжгэ совым кырымаш, „УРА!" кычкырымаш кужу жап залым шэргылтара, оркэстр Интэрнационалым шокта.

Погынымаш дэч вара кавказ ансамбль концэртым ончыктышт.

2-шо могыр „Йамдэ лий"

Йоча комнатыштэ

Эр. Шагат куд кана пэрыш. Марпромсойуз пӧрт избиратэль - шамыч дэнэ шынг-шынг тэмын. Тыштэ Йошкар-Оласэ 9-шэ избиратэльный участкын комиссишэ пашам ышта.

Избиратэль-шамыч рат дэнэ шогалын сэкрэтарь дэч избиратэльнэ бӱллэтэньым налын, сайлымэ комнатышкэ йӱклаш пурат.

Эн пэрвой Кузнэцова Лилан аважэ—Кузнэцова Марусьа избиратэльный бӱллэтэньым заполнитлэн конвэртыш пыштэн избиратэльнэ йашлыкыш колтыш. Тудын почэш шӱдӧ дэнэ избиратэль - шамыч шкэ йӱкыштым мэмнан родинын эн сай эргышт дэн ӱдырыштлан—О. Ю. Шмидт, Г. И. Игнатьйэв да В. Ф. Пикина йолташ-шамычлан пуат.

Ӱ л ы л пачашыштэ ик комнатым поснак сайын сылнэштарымэ. Тидэ комнатым сайлаш толшо-шамычын йочаштлан ыштымэ. Ӱстэл ӱмбалнэ йоча-шамычлан тӱрлӧ модыш, тэрэлкаштэ тамлэ кочкыш: пэчэньэ, канфэткэ, ландрин, молат. Йоча ончышо-шамыч ош халатым чийэн йоча-шамычым тӱрлӧ модыш дэнэ модыктат. Жап шиждэ эрта.

Ӱстэл воктэн шинчышэ Кузнэцова Лила моткоч чолга ӱдыр. Лила 5 ийаш гынат, модаш, мураш пэш мастар.

—Тачэ мыйын авам,—манэш Лила,—Вэрховный Совэтыш сайлаш толын. Мый тудэ кӧлан ышкэ йӱкшым пуа, пэш раш шинчэм.

— Кӧлан пуа? воспитатэльница Никифорова йолташ йодэш.

— Шмидтлан, Игнатьйэвлан да Пикиналан,—манын изи Лила пырдыж воктэн кэчышэ мэмнан кандидатна-шамычын портрэтыштым кидшэ дэнэ ончыктылэш.

Тыгэ кэчэ мучко йоча комнат пийалан йоча-шамычын йӱкышт дэнэ йуарлыш.

Ильан Йапык.

Сайлымаш кэчэ пайрэм кэчыла эртыш

Вэрховный Совэтыш сайлымэ кэчын, избиратэль-шамыч пайрэм вургэмым чийэн Чодрайал избиратэльный участкыш, шкэ йӱкыштым мэмнан кандидатна-шамычлан пуаш погынат.

Эр. 6 час. Избиратэль-шамыч сайлымаш бӱллэтэньым налын йӱклаш тӱгалыч.

Йӱклаш толшо-шамычлан посна вучымо комнатым йамдылымэ. Тыштэ гармонь, патэфон, балалайкэ, моло тӱрлӧ-музык-ылын улыт. Избиратэль-шамыч тидэ комнатыштэ мурышт, куштышт, мо...

Мэ, йоча-шамыч мӧн... [illegible] изи йоча-шамыч дэ... погынна.

Жуков Йыван.

...мур район, Кугу Корамас ...аш кыдалаш школ.

Ожно иккана чойа рывыж энгэр сэрыштэ шинчылтэш улмаш. Шинчылтшыжла тудо тӱрлым шонкалэн:

—Кузэ свэжый колым кучэн кочкаш гын?

Рывыж энгэр сэрыштэ энгэрыш чый-чуй ончылт шинча. Лач тидэ жапыштэ энгэрыштэ пӧрнэ йогэн кайа улмаш. Рывыж ужэш: пӧрнэ ӱмбалнэ кок чайкэ-шамыч шинчат.

—Мом тушто ыштэда?—чайкэ-шамыч дэч рывыж йодэш.

—Колым кучэна,—манын чайкэ-шамыч.

—Мыймат пэлэнда налза?—рывыж чайкэ-шамычым сӧрвала.

—Тӧрыштӧ пӧрнэшкэ,—манын чайкэ-шамыч. Рывыж пӧрнэш „йурк" тӧршталта. Тӧрштымӧ дэнэ пӧрнья савырналтэшат, рывыж вӱдышкӧ камбозэш. Чайкэ-шамыч чонгэштэн кайат.

Рывыж пӧрнья ӱмбалнэ.

Рывыж пӧрнэш шинчын да энгэр мучко йогэн кайэн. Тыгэ тудо куго тэнгызыш лэктын. Тэнгызыштэ йыр ончыштэш—чыла вэрэ вӱд. Мом ыштышашым шона-шонат, йол копажлан каласа:

—Ну, йол копам-шамыч, тэ пуш кольмо лийза. А почэм, тый виктараш тӱгалат!

Рывыж пуш дэнэ каймыла кайа. Йол копажэ дэнэ вӱдым удыра, а почшо тышкэ-тушко виктарэн кайа. Почшо сэрыш виктарышаш олмэш, тэнгыз покшэкэ вэлэ виктарэн. Рывыж почшылан сэрыш виктараш каласаш мондэн.

Тыгэ шукӧ ийын кайэн рывыж лач тэнгыз покшэк мийэн лэктын. Йыр вӱд, сэр нигуштат огэш кой. Куш кайаш ок палэ, шонкалэн шинча. Тидэ жапыштэ рывыж тэнгызыштэ тӱльэнь-шамычым ваш лийэш.

—Куш тый, рывыж, ийын лэктынат?—тӱльэнь-шамыч йодыт.—Альэ мэмнан дэкэ йомын лэктынат? Тыланэт сэрыш лэкташ пэш тора,—умбакшэ тӱльэнь-шамыч йэшарат.

Рывыж нунылан ваш мутым пуа:

— Куш ийын каймэм шинчэм. Мый тэнгызыштэ моло илышэ-шамычым ужнэм. Тэнгызыштэ илышэ-шамыч шагал кодынгт манмым колынам.

—Тэнгызыштэ илышэ-шамыч альэ шукын улыт: тӱльэнь уло, моржи, кит, молат,—тӱльэнь-шамыч ваш мутым пуат.

—Шкэ шинчам дэнэ ужын ом ул гын, нигузэат ом ӱшанэ,—манэш рывыж.—Чыланат тэнгыз пундаш гыч лэктын вӱд ӱмбалан сэрыш шумэш рат дэнэ вочса, а мый шотлаш тӱгалам, шотлымэк кунарын улмыдам вара палэм,—йэшара рывыж.

Кит, моржи, тӱльэнь тэнгыз пундаш гыч лэктын вӱд ӱмбалан сэрыш шумэш рат дэнэ возыт. Рывыж нунын ӱмбач кудалэш, кудалшыжла шотла:

—Ик тӱльэнь, кокыт, кумыт...

—Ик моржи, кокыт, кумыт...

—Ик кит, кок кит, кумыт...

Тыгэ шотлэн рывыж сэрыш шумэш лэктэшат, тӱльэньлан каласа:

—Чыным тый каласэнат, тӱльэнь! Тэнгызыштэ тэндан гай ангыра йанлык-шамыч шукын улыт. Нунын дэнэ вӱд коч кӱварымат кӱварлаш лийэш. А ындэ куш шонэда, ийын кайза. Мый канэн кийэм,—рывыж нунылан каласа.

Тэнгызыштэ илышэ-шамыч вӱд йымакэ ийын кайат.

Рывыж нӧрышӧ ужгажым кудашэшат, пушэнгыш кошкаш сака. Почшым налэшат омарта ӱмбакэ кошкаш пышта. Вара ик шинчажым луктын пушэнгэ укшыш сакалта да каласа:

—Тый, мыйын шинчам, ужгам, почэм оролo, ынышт шолышт, манын шкэ шинчажлан каласа.

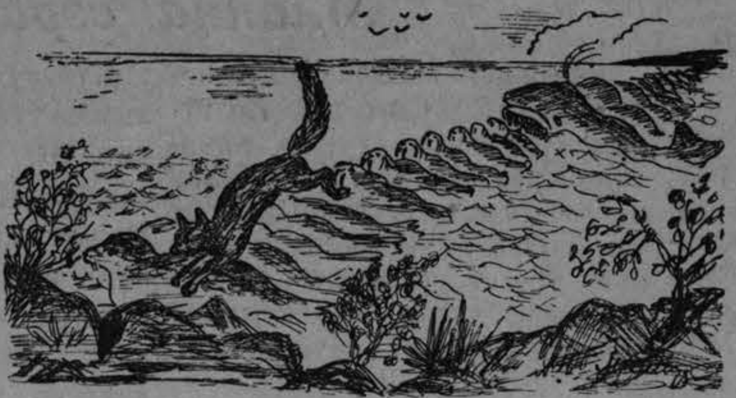
Тыгэ каласымэк, шкэжэ кэчэ ваштарэш малаш возэш.

Рывыжын малэн колтымэкэ, кок шогэртэн-шамыч пушэнгэ укшыш чонгэштэн толыт да укшышко шинчыт. Тушто нуно рывыжын сакымэ йылгыжшэ шинчажым ужыт, рывыж шинча йылгыж кэча, йыр ончыштэш. Шогэртэнщамычлан рывыж шинча пэш кэлшэн. Ик шогэртэнжэ рывыж шинчам чӱнгалэш да вара коктынат умбакэ чонгэштэн.

Рывыж малэн кыньэльат, ужгажым чийыш, почшым пыжыктыш. Вара шинчажым кычалаш тӱгальэ. Кунар кычальэ, но сады гэ ыш му.

Ончыш-ончышат, каласыш:

—Вот, ангыра шинча.

Рывыж тӱльэнь, моржи, кит ӱмбач кудалэш.

Мый-тудым оролаш сакэнам, тудэ шкэнжымат оролэн огыл. Ындэ вэс шинчам кычалаш пэрна.

Вэс шинчам кычалаш рывыж чодраш кудалэш. Кудалэш-кудалэшат, модо шудым ужэш. Модо шудо гыч чот кӱйшӧ модым кӱрлын налын шинча олмыш шында. Йырым йыр ончыштэш, нимо ок кой, пычкэмыш вэлэ.

Модым луктын шуа да адак кудалэш. Кудалэш-кудалэш, изи нурыш лэктэш. Тушто пӧчыж йошкаргын вэлэ койэш. Чот кӱйшӧ пӧчыжым кӱрлэшат, шинча олмыш шында. Ончалэш, чыла йошкаргын вэлэ койэш. Пӧчыжымат луктын кудалта да адакат умбакэ кудалын. Тыгэ йатыр жап эртэн. Шыжат шуын. Рывыж чарныдэ кудалэш.

Рывыж мала.

Кудалшыжла млэндэштэ ий моклакам муэш. Млэндэ гыч налын шинчашкыжэ шында. Ий вэлгыдо, йандар, чыла вэрэат раш койэш.

—Вот могай сай. Тоштыжо дэчат чаплэ. Тошто шинчам дэчат сайын койэш,— манэш рывыж.

Шинчаштыжэ ий ырэн лэваш тӱгалэш. Лэвэн-лэвэн шӱргӧ мучкыжо вӱд йога.

Рывыж кудалшыжла пирым, маскам, моло йанлыкымат ваш лийэш. Нуно рывыж дэч йодыт:

—Молан шортат! Кӧ тыйым орландарыш!

—Кочмо шуэшат шортам,—манэш рывыж.

Йанлык-шамыч рывыжым чаманат да тудлан кочкашыжэ пуат, а тидыжэ рывыжлан пэш кӱлэш.

Тыгэ чойа рывыж ангыра йанлыкым ондалэн, шкэ мӱшкыржым тэмэн коштын.

„Олешек золотые рожки" кнага гыч Балкин кэлыштарэн кусарэн.

ВЭСЭЛАН МУНЧАЛТЫМАШЫМ ОРГАНИЗОВАТЛЫЗА

М а р и й рэспубликыштэ шукӧ йал-шамыч пэш тӧр вэрыштэ шинчат. Йужо вэрыштэ йал лишнэ изи курыкат укэ. Сандэнак йоча-шамыч нигушто, нигузэ мунчалташ йӧным огытму.

Вот мэ тыгай йоча - шамычлан полшынэна. Тэ сӱрэтыштэ лум ӱмбалан ыштымэ карусэльым ужында. Тидэ карусэльым ыштымэ дэнэ вэсэлан мунчалтымашым организатлаш лийэш. Карусэль тыгэ ышталтэш: Млэндэш выньэмым кӱнчыман. Тудо выньэмыш кӱчык мэнгым шогалтыман. Мэнгэ ынжэ тарваныл манын тудым вӱдым оптэн кылмыктэш кӱлэш. Мэнгэ вуйыш колэсам чиктыман, а колэсаш, сӱрэтыштэ ончыктымэ сэмын, кужу вара-шамычым кылдыман. Вара вуйыш издэрым кылдыман.

Коктын альэ нылытын варэш энгэртэн, колэса йыр варам шӱкэн коштат гын, тунам вара вуйыш кылдымэ издэр - шамыч писын мунчалтат. Вара-шамыч кунар кужу лийыт, нунын кунарэ вийан шӱкэн, издэр-шамыч тунар пӱсын кайаш тӱгалыт.

Мунчалтымэ годым колэса вэлыш шӧрынрак лийаш кӱлэш. Шӧрын от лий гын, писын мунчалтымэ дэнэ издэр гыч лэктынат возаш лийэш.

Тыгай карусэльым ий ӱмбаланат, курыкэн вэрлаштат ышташ лийэш. Карусэльым ышташ колхоз дэч, школ дэч, ачада-авада дэч полышым йодса. Вэсэлан мунчалтымашым организатлыза.

Ий ӱмбалнэ

Урок пытыш. Школ гыч
лэктым,
Куаналын ошкылам.
Мӧнгӧ мийэн, чийэн
конькым
Ий ӱмбакэ мый куржам.
Ий ӱмбалжэ йанда сэмын
Пэшак сылнын йылгыжэш.
Кэйэм мыйэ йужым
шэлын—
Коньки ончык чымалтэш.
—Мыйэ тачэ,—Мичий
маньэ,—
Сай отмэткым налынам.
Эрла угыч у уш дэнэ
Школышко ошкылам.
Кап-кылнажэ пэнгыдэмын
Ий ӱмбалнэ мунчалтэн.
Кажнын шӱмыш куан
тэмын,
Куан тидэ—мэмнан дэн!

Литвин Йыван.

Рэспубликыштэ

Чыркэ пэлэ кыдалаш школ пэлэн (Пэктубай район) библиотэк почылто. Тушто руш кугу поэт, писатэль-шамычын произвэдэньышт улыт. Мэ утларакшым руш классик-шамычын: А. Пушкинын, Л. Толстойын да М. Горькийын возымыштым йбратэн лудына.

Фролов А.

* * *

Цабикнур кыдалаш школышто (Йошкар-Ола район) пионьэр уголок организоватлалтэ. Мэ тушто каныш, йара жапнам вэсэлан канэн эртарэна. Тӱрлӧ газэт, журналым лудына, тӱрлӧ модыш дэнэ модына.

Скворцов А.

* * *

Кужмарий пэлэ кыдалаш школышто (Ронго район) радиом шындышт. Моско, Йошкар-Ола гыч концэртым, пытартыш увэршамычым тӱшкан погынэн колыштыт.

Ильан-Вачий.

* * *

Кой-Сола пэлэ кыдалаш школышто (Шэрнур район) тунэмшэ Волков Ваньа газэт-шараш вийан пижын. Пытартыш жапыштэ 90 экзэмплъар тӱрлӧ газэт-шамычым шарэн. Тыжэчын 40 экзэмплъаржэ „Иамдэ лий“ газэт.

Л. Ваньа.

* * *

Манан-мучаш тӱгалтыш школын (Ронго район) III-шо классыштыжэ 19 тунэмшэ-шамыч 28 экзэмплъар тӱрлӧ газэт-шамычым налыт. Нуно каныш жапыштэ тӱшкан погынэн, йӱкын лудмашым эртарат.

Ласточкин Й.

* * *

Лӱльпан йоча пӧртын (Оршанкэ район) воспитанникшэ Иэрмаков Сэргэй музыкым пэш йбрата. Гармонь, гитар да балалайкэ дэнэ тӱрлӧ национальнэ муро-шамычым шоктэн мошта. Онччкшым талэ музыкант лийшаш вэрч тырша.

Иванов А.

Мыйын йэчэм, конькиэм да издэрэм лийэ

Мыйын кызыт маркэ мунчалташэм нимат укэ ыльэ. Лачак ик кугу шӱкшӧ издэрэм вэлэ лийын.

Тэний ачам дэч йэчым налын пуаш йодым. Тидлан ачам кэлшыш, Исак Пагул кугыза дэч 7 тэнгэлан йэчым налын пуыш.

Кызыт ындэ мыйын йэчэмат, конькиэмат, издэрэмат уло. Утларакшым йэчэ дэнэ да коньки дэнэ мунчалташ йбратэм. Элэксэй йолташэм дэнэ коктын куанэн мунчалтэна, кап-кылнам пэнгыдэмдэна.

Андрэйэв Н.

Ронго район, Руйа-Сола пэлэ кыдалаш школ.

Сӱрэтыштэ: Иошкар-Ола 11-шэ избиратэльный участкын йоча комнатшэ. 12 дэкабрьыштэ избиратэль-шамыч тышан шкэ йочаштым кодэныт да шкэшт йӱклаш кайэныт. (Ачашт, авашт толмэш йоча-шамыч пэш куанэн модыныт.

Йэчым сайын аралэн кучылтса

Йэчэ дэн тойам сайын аралэн кучылтман. Мунчалтэн толмэкэ йэчэ дэн тойам лум дэч эрыкташ да кукшо лиймэшкэ шовыч дэнэ ӱшташ кӱлэш. Йэчэ пундаштэ лийшэ чыла нузылгышым, шырпэштышым пӱчкын налын йандау дэнэ эрыктыман. Йэчым пашкар дэнэ пидаш да олтыдымо кукшо вэрышкэ (пӧртончылнӧ, лэваш йымалнэ) кийыкташ кӱлэш. Пырдыж воктэн шогалтыман огыл, пышташ альэ сакаш кӱлэш.

Иэчэ йаклака лийжэ манын, мунчалтымэкэ мазым шӱрыман. 0 гыч 5 градус йӱштӧ годым тыгай составан мазь кӱлэш: 4 ужаш парафин, 2 ужаш шыштэ, $1/2$ ужаш йандар тэгыт, $1/4$ ужаш канифоль. 5—10 градус йӱштӧ годым—4 ужаш парафин, 2 ужаш шыштэ, 1 ужаш канифоль, 10—20 градус йӱштӧ годым—4 ужаш шыштэ, 3 ужаш парафин, 7 ужаш канифоль, $1/2$ ужаш сӧсна шэл. Йӱштӧ 20 градус дэч шагал мӧнгӧ лиймэ годым—9 ужаш йандар да 1 ужаш вар. Иэчым эрэ шӱрэн шогэт гын, тудо вашкэ ок пытэ.

Чыла мазым тӧр, вычкыжын шӱраш кӱлэш. 0 градус йӱштӧ годым шӱрышаш мазым кӱжгӱн шӱраш лийэш.

Мланна сэрат

Азйал пэлэ кыдалаш школышто пионьэр уголок уло. Но тудын лӱмжӧ вэлэ. Тушто нимогай порьадкат укэ. Ӱстэмбалнэ ик газэтымат, журналымат от уж. Тыгай ситыдымашым пионьэр уголок вуйлатышэ Иангэлов ужэш гынат, тӧрлаташлан нимогай мэрымат ыштымашыжэ укэ.

Пэро.

Морко район.

Кузнэч пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-шамыч Вэдэнькина В., Иакимова Н. да Иэгошина Н. пэш начар тунэмыт. Молан начар тунэммышт палэ: нуно школышко кэчым кодэн коштыт. Урокышто туныктышын умылтарымыжым огыт колышт, лӱшкэн шинчат. Шукыжо годым уроклан йамдылалт огыт тол.

Вэдэнькин П.

Торйал район.

Вашмутым отлично пуышым

ССР Ушэм историй прэдмэт дэнэ туныктышо Михаил Фэодорович Смолэнцэв мый дэчэм XII-шо курымышто кийэвский кньажэства кузэ посна кньажэствылан шэлалтын?,—манын йодо. Мый тудын йодышыжлан пэш раш каласэн пуышым.

— Казанцэв, тый тидэ тэмым отлично палэт,—маньэ Михаил Фэодорович.

Мэ, чыланат СССР историйым йбратэн тунэмына. Заньатьэ пэш интэрэснэ эрта.

Казанцэв Вӧдыр.

Кужэнэр р-н, Конганур пэлэ кыдалаш школ, 6-шо класс.

Рэспубликыштэ

ЛӰЛЬПАН ИОЧА ПӦРТЫШТӦ авиамодэль кружокым Мошкин А. П. сайын вуйлата. Кызыт йоча-шамыч модэльым шкак ыштэн моштат. Баранов Васлий ик кужытан коробчатый змэйым ыштэн. 4-шэ классыштэ тунэмшэ Суворов Васлий самольот модэльым ыштэн. Моло йоча-шамыч пропэльэрым, московкым ыштат.

Иасов Н., Воронов М.

Оршанкэ район, Лӱльпан йоча пӧрт.

* * *

СТАЛИН ЛӰМ КОЛХОЗЫН пӱйа ӱмбалнэжэ лумым, тӱрлӧ коштырам эрыктэн мэ кугу катокым ыштышна. Тушто каныш жапнам вэсэлан эртарэна. Каныш кэчэ годым тӱшкан погынэн мунчалтэна.

Ильан Вачий.

Ронго район, Кужмарий пэлэ кыдалаш школ.

* * *

РЬАБЧИКОВ МИКЛАЙ кроликым пэш йбрата. Кызыт тудын 20 кроликшэ уло. Кроликым шкак пукша, йӱкта, эрыкта. Кролик ончымо нэргэн книгам лудын шога.

Фролов А.

Пэктубай район, Чыркэ пэлэ кыдалаш школ.

* * *

ТОШТО-ТОРИАЛ КЫДАЛАШ ШКОЛЫСО РАДИО КРУЖОК пашам сай ышта. Кружок заньатьыш мэ куанэн коштына. Пытартыш кана эртарымэ заньатьыштэ радион историйжым да радиоаппартын кузэ ышталтмыжым лончылышна.

Каныш жап годым тӱшкан Моско гыч, Иошкар-ола гыч тӱрлӧ увэрым колыштына.

Сапожников В.

* * *

ВЭЛИКОПОЛЬ ПЭЛЭ КЫДАЛАШ ШКОЛЫШТО тунэмшэ-шамыч кайыкым пукшат. Пукшаш посна изи йашлыкым ыштэн улына. Тушко шӱльым, нӧшмым пыштэн, пушэнгыш сакэна. Кайык-шамыч чонгэштэн толыт да йывыртэн кочкыт. Мэ нуным чаманэна.

Суворов А., Рэчкин Н.

Оршанкэ район.

Чыла пионьэр дэн тунэмшэ-шамыч!
Чыла пионьэр вожатый-шамыч!

1938 ИЙЛАН „ЙАМДЭ ЛИЙ“ ГАЗЭТЛАН ПОДПИСКЫМ ЫШТАШ ВАШКЫЗА.

„Иамдэ лий“ газэтын акшэ:
Идалыклан—2 т. 16 ыр.
Пэл ийлан—1 т. 08 ыр.
Кум тылзылан—0—54 ыр.

Подпискым чыла писмоносэц, почто агэнт-шамыч налыт.

Ответственный рэдактор—К. А. ЛЭНСКИЙ

Упол. Марлита № А—569. Тираж 17190 экз. Йошкар-Ола, [illegible]издатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Марөбком орган. Савыктышэ „М. К.